

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. VIII. Sextum, labores & amor exercitii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

Eccl. cap. 2.
vers. 1.

stati facere. Id enim quod noxii & nimii est in corpore, abstinentia caput serenat, animum ad saniores cogitationes disponit. Et hæc Salomoni causa fuit de genio fraudando consilium capere: Cogitavi, inquit, in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitareque stultitiam. Ita Enos, Enoch, Mathusalem, Noë, non minus sapientes fuerunt quam abstinentes. Ita Nazarei ac Rechabiti à sapientia equè ac abstinentia commendantur. Juditha tam sapiens quam casta, formam & pudicitiam suam ciliis & jejuniis propugnavit. Quid memorem illos Terræ Angelos, tot millia Eremitarum, Monachorum, Cœnobararum, quorum omnis vita fuit abstinere, & Deo sapere? Verè, anima sicca & sobria, anima sapiens & casta.

§. IV.

Abstinentia circa cibum & porum in antiquis:

Nec idololatrias hoc latuit. Prisci Persæ, si Xenophonti credimus, ad panem nil nisi nalturcium adhibere soliti sunt, & variâ tunc virtute floruerunt: Orbis domini per annos ducentos, à Cyro ad Darium, qui inter delicias & vina imperium & vitam perdidit. Præfatos Egypti sacerdotes, Cheredemus asserit, carne, ovis, vino, & lacte semper abstinuisse, ut & libidinis ardorem restringerent, & divinis intentius puriusque vacarent. Judæorum Esseni vino & carne sibi interdixerunt. Delicias, maximam hominis pestem judicavit Socrates, ideo virtutis studiosos ad colendam abstinentiam crebrius hortabatur; eaque de re interrogatus, quid solus iple à ceteris adeo discrepare mallet: Alii, respondit, vivunt ut edant, ego verò edo ut vivam.

In recentioribus.

At mittamus vetera, longè illustriora præ his sunt recentia. Sed nosti me: catalogum non texam; paucos nominabo, sed Magnos. Inter ipsas dapes abstinere aut esurire mihi semper maximum fuit. Terror ille Romanorum Hannibal, sæpe tunc minimè bibit cum maximè sitiit. Et ut sitim suam redderet docilem, aquam quandoque spectavit, sed nec guttam libavit inde. Silius: Exereticæ sitim, & spectato fonte recedit. Magnum hoc est, sed Hannibalem non ideo inter Magnos numero, alios & majores specto.

Nic. Serv. lib. 5. hist. Mogunt. in Dan. c. 22.

Nostis ille celo Daniel, quinquagesimus septimus Archiepiscopus Moguntinus, Elector quadragessimus primus, qui anno Christiano 1582. obiit, vir sane in omnibus Magnus, hoc multis superior. Jejuniorum erat observantissimus. Sualerant ei medici, aliqui complures, ad jejunium venum melius tolerandum, ut, quandoquidem pisce non vesceretur, carnes in mensam admitteret. Pontifex etiam eum jejunii lege solverat. Solus ille sibi minimè indulgebat, atque cum aulicam eamque exquisitam mensam accumberet, ovis solum & junculis contentus, à jejunii legibus nec latum unguem abibat. S. Ambrosius Pontifex, annis compluribus nunquam prandit, de die semel dumtaxat refectus. S. Carolus Borromeus, Romæ Curie purpuratus senator, dignus Ambrosii in tam alto solo successor, delicate quidem educatus, eò tamen se assuefecit, ut ultimis vitæ annis solo pane & aqua viveret; solis diebus festis aliquid opsoni addidit, nihil tamen eorum quæ gulam mulcerent; nam carne, pisce, ovis, vino semper abstinuit: per quadraginta diebus jejunium etiam panem sibi negabat, fabis tantum & ficiibus famem mitigabat, non explebat; hebdomade sanctâ non nisi lupinis (amarorum pisorum genus est) victitabat. Hem, tantus Princeps, tam rigidas jejunii leges iple sibi statuat, & nos ad ipsum collati, mera mendicabula, juvenes robusti & vegeti, quibus sanguis in variam petulantiam ebullit, abstinentiam & jejunium sic horreamus? Nimirum, nisi venter bene fartus semper nobis turgat, mox morbum & mortem somniamus, cum fames in omne morborum genus validissimè pugnet.

IN Italia ceterè peritissimum medicorum, primum in omni morbo pharmacum est, fames & inedia. Rationi hæc admodum convenienter faciunt, primum enim omnium morborum seminarium est ingluvies & oppletio, cui sola abstinentia optimè medetur. Sicut ergo fames omnibus corporis affectibus conducit, sic eadem omnium in animo vitiorum est. Antidorum. Non cernis, ut elaro frangat, cetericem fames: Avaro, rubiginosos educere thesauros fames persuadet. Iracundus si egeat, fit mitior. Otio torpentem ad opus extimulat fames: qui enim vitat molam, vitat & farinam; & quia fames fastidiosa non est, gulosum à lauticiis ad frugalitatem, luxuriosum à spurciis ad continentiam perducit. Omnibus vitiis resistit fames, luxuria plurimum. Perpepsi sunt exercitus, inquit, Seneca, inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdum tulerunt famem. Hæc omnia passi sunt pro regno (quod magis mireris) alieno: & dubitabit aliquis terre famem, ut animum libidine liberet?

Narrat Ruffinus Aquilejensis dignum memoratu. Ad religiosum senem revisit quispiam, &: Mi pater, inquit, quid faciam? non sum amplius sustinendo tot impuras cogitationes, adeo animum meum implent fordidis. Cui senex: ad similes cogitationum fordes non memini me trahi. Agrius id verbi accepit homo, & id fieri vix posse judicavit: & quomodo, inquit, hoc fieri potuit, ut nunquam ab importunis hisce cogitationibus impugnereris? Senex ad ista: Ex quo, inquit monachum indui, nunquam satis panis comedi, nunquam satis aquæ bibi, nunquam satis somni admisi. Ita proflus, quia nunquam satur, cibum potius aut somnum appeti; nihil molestiæ mihi faciebat libido. Auduit juvenis, & plurimum profecit ex modestissima hac Abstinentiæ commendatione. Repeto meum, & finio: Fames amica Virginitati.

CAPUT VIII.

Quartum INCONTINENTIÆ antidotum, LABORES & AMOR EXERCITII.

ÆDES. Satis multa de Jejunio. PARTH. Plura debuisse: sed capere te puto, quàm cognata sit Castimonie Abstinentia. Sed num recordaris vestreuli nostri,

Lechio, Flagra, Preces, Confessio, Lympha, Labores?

Lympham exposui. Sanè quod lympa est igni, hoc Abstinentia est libidini: Sed progrediamur, paucis te docebo, tam amicos Castitati labores esse, quàm inimicum otium. Reperias forsitan, qui nequaquam ferant otiosorum titulo insigniti sese; illi ipsi tamen sic laborant, ut dubium sit, otiosi præter an sic laborare. Garriunt, & fabulantur vanissima, & hoc colloqui vocant & seria conferre: ludunt, deambulant, potant, libros non legunt sed lustrant, otio nauseam demunt, secentis ineptis diem frangunt, & omnia agendo, nihil agunt. Homines, inquit Seneca, inter oleum & vinum occupati, quibus ad votum dies est actus, si bene desudaverunt; qui, quantum sudoris effluit, tantum potationis ingerunt. Et hoc illorum est LABORARE: hæc sterilissimæ confabulationes CONVERSATIO vocantur. O quanta pars vitæ nobis elabitur nihil agentibus, quanta malè agentibus! Ego verò alios tibi labores ingeram tuendæ Castitati.

Nosti Dianam ideo fingi virginem, quod otium odisset, sèque cum suis assiduo venatu exercuisset. Apud virginem hunc cœtum malè audit, Salmacis Nympha, quod ceteris perpetuò in opere desudantibus, sola illa ignavissimas sectaretur occupatiunculas; & vel crines

crines pecteret, vel vultum erugaret, vel genas stibio fucaret, vel speculum confuleret, vel in veste plicas emendaret, vel flores legeret; illa tamen sibi visa plus omnibus agere, & se neminem esse occupatorem. Veniunt de hac Ovidius:

Lib. 4. Metamorph.

*Sape suas illi, fama est, dixisse sorores:
Salmaci, vel jaculum vel pictas fume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia misce,
Nec jaculum sumit, nec pictas illa pharetras,
Nec sua cum duris venatibus otia misce.*

Eadem hæc voces, juveni tam malè occupato sæpius ingerendæ: Quid cessas dormitator? Age aliquid, age, age: chartam explica, calamus fume, nota, stylum exerce, epistolæ concinna, orationes compone, poemata pange. Scripsisti? Nunc librum arripe, lege, memoriæ manda. Legisti? Nunc ora, cum Deo age, pia & sacra meditare. Orasti? ad lectionem, ad scriptiorem te ipsum revoca. Nil sine magno labore mortalibus natura dedit: assiduus labor, longaque exercitatio docent omnia.

Neque ego te jubeo assidue imminere libro aut pugillaribus; dandum est aliquod intervallum animo, ita tamen ut non resolvatur, sed ut respiciat, & remittatur. Respirasti? Ad labores redi; calamos, chartas, libros resume, urge opus. Hic vitæ nostræ circulus est, aut laborandum, aut à labore nonnihil respirandum, nec in ipsa tamen respiratione penitus orandum, estque in ipso otio cavendum otium.

§. I.

Subit aliquando eremi tedium Antonium, dubiūque clamasse fertur: Servari cupio, sed meæ mihi cogitationes adversantur. Dum sic animo fluctuat, cernit in vicino hominem monachi veste, nunc calathos texentem, nunc ad preces in genua subsidentem, nunc alia facientem: simul & vocem audit: ita & tu fac Antoni.

Laborem tationum est remedium.

Oraculum secutus Antonius, per has orationis & operationis vices, omnem solitudinis molestiam abstergit perseverantia inextinguibili. Instat refectio est, mutatio laboris, & generosos animos nutrit labor. **ÆDES.** Et quorsum continua hæc cum laboribus lucta? **PARTHEN.** Ut Caro tam quærit quam libidinis appetentissimam, hoc stratagemate distineatur, ne quiescere incipiat, & simul lascivire. Nimis ei proum est, à quiete ad lasciviam defluere. Plerumque enim, cum manus ab opere cessat, mens sese cogitationibus impuris occupat. Ea re Hieronymi monitum est, sanè sapientissimum: Nunquam te diabolus non occupatum inveniat. Ea de causâ per totam

Ægyptum nulli monachorum ferebantur otiosi, suum quique sibi victum labore parabat, nemini gravis, cum nec oblata quidem ab aliis admittere liceret. Tu tibi labora, dicebant, tuæ te manus nutrant, non aliene: non est viri sudorem timere. Hinc ejus omnes industria fuerunt, ut non solum sibi, sed & peregrinis atque hospitibus cenulam instruere possent. Imò etiam per loca Lybiæ quæ fames presserat, & per diversos carceres plurimum alimonie liberalissimis subsidii partirentur; quæ omnia labor illis subministravit.

Inde inter eos vulgarissimum erat, velut oraculum: Qui laborat, ab uno solum dæmone vellicatur; deses & cessator ab innumerabilibus exagitur. Ex illorum numero unus, probatissima vitæ, Paulus Abbas tametsi palmarum fructibus & hortuli sui proventu abundè reficeretur, & ideo colligendæ cenæ securus ferari posset, ne tamen innumeros in se diabolos conciret orando, & castitatem periculo exponeret, sportulas texebat, & quotidianum à se pensum exigebat severissimè. Tam remotus autem ab urbe degebat, ut si merces suas venum voluisset extrudere, majus vesturæ quam omnium sportellarum pretium fuisset. Ita elapso anno cum antrum suum vimineis textis impleisset, ignem subjecit, & unius anni laboriosam solertiam Vulcano vendidit. Ne-

Tom. I.

A que enim ullus, ajebat, aut castas habebit cogitationes aut cor mundum retinebit, aut diabolus vincet feriando.

§. II.

Iter pigrorum quasi sapes spinarum. Quaquà it otiosus, *Prov. c. 14. vers. 19.* spinas offendit; omnes ejus semine impurarum cogitationum sentibus sunt obductæ, & hoc otiosi labor est, turpia cogitare; has ille corbes contextit, quas postea petulante lingua pro libitu quibuscunque venales obtudit. Vix enim à spurcis sermonibus temperat, qui ejusmodi cogitationes non refrinat. O Salmaci, ô piger, fume pharetram, jaculum cape, & tua industriis conatibus frange otia. Age aliquid, labora, opus adorna, aut te mille, aut te innumerabiles diaboli exagitabunt.

Pelagius memorat, fuisse qui cupiverit à molestissimis *Libell. 5. mis Carnis & diaboli suggestionibus liberari, serio tamen num. 5.* resistere nunquam animum induxerit. Hunc religiosissimus senex aggressus: O cursor, inquit, testudinee, tantum nobis vacat? jam vivere, jam mori scimus? O athleta dormiens, vis salvari? vade, labora; vade, affligere; vade, vigila, pulsa. An nescis quid faciant Pancratistæ? ad certamen vocati, projectis altrè brachiis consistunt, caputque & os manibus oppositis quasi vallo præmuniunt: membra eorum omnia aut ad vitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata; & calce, & pugno ferire norunt. Ita & nos oportet animo semper esse prompto atque intento. Standum est, modisque omnibus contra nitendum; cor sanctioribus cogitationibus firmandum. Faciamus nos quod in nobis est, & dominus pugnabit pro nobis.

Sic est: nobis laborandum est, nec unquam ab opere cessandum, cetera bono Deo committenda. Quod si necdum ô piger, ad laborem incalescas, vel Paulum ad opus stimulantem attende: *1. Thess. 3. denunciamus & obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum v. 12. & 10.* silentio operantes, suum panem manducant. Quoniam si quis non vult operari nec manducet. Peritissimus medicus iste, pharmaco unico plurimorum morborum causas incidit: quot enim ulcera ab unâ radice otii emergunt, tot uno illa omnia operis cataplasmate curantur. Quam vero aliis legem tulerat, ejus ille prior observantissimus fuit: *Ipsi enim scitis, inquit, quemadmodum oporteat imitari Ibid. v. 7.* nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum gravaremus.

En tibi Tarsensem Paulum, ubi classicum illud instarat, quo partem multò maximam humanæ gentis ad Christi signa traduxit, alimenta manu quæsit, funes texuit, scenas & tentoria concinnavit. Ipsa Domini mater, quam nunquam otiosa fuit! nulli pulchrius diurna vitæ ratio constitit, quam Beatissimæ huic Virgini, quæ à primâ luce ad tertiam diei horam placando Numini vacabat sedulo, inde ad meridiem lanificio, mox à cibo, qui illi parcissimus fuit, reliquum diei divinarum rerum lectionibus applicabat.

§. III.

Quod si Apostoli, ait Hieronymus, habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, cur tu in usus tuos cessura non prepares? Facio aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum.

O Salmaci, Salmaci! ô pigrum pecus! ad laborem Otium est nati sumus, nec ulla nobis sine labore obtingit virtus. causa omnis Scis, dum se David exerceret in militia, non insultabat ei luxuria: cum cepit abundare otio, cepit etiam laborare adulterio. Salomon dum templum ædificat, luxuriam superat; ab opere quietus, & Altarem Deam colit, & Venerem. Agamus, ædesime, agamus semper aliquid, ut nos diabolus nunquam non occupatos inveniat. Concessum nobis otium vertamus in negotium, nulla

G g 3

nulla nobis praterat experts laboris, non dies diuturnat, sed nec hora, sed nec pars horæ. Li quibus vacare lubet & ferari, nondum didicerunt *nosse tempus*, quod Pittacus monebat.

Tempus pretiosissimum est impendium, nec alterius ullius rei gravior est quam temporis iactura. Perdi potest tempus, reparari non potest. Aliquid temporis amisisse, damnum est irreparabile. Idcirco ipsi Parthorum reges ne desidia torpescerent, telorum cuspides acere consuevit, seduloque id fecisse traduntur, ut non solum animi oblectationem ex eâ re sibi quaesierint, sed & laudem. Satiis profecto est aliquid agere, quam nihil agere, modò id quod agitur, honestè fiat. Qui nihil agit, esse omnino non videtur nisi cadaver culcitæ incumbens & torpore multo sepultum.

Plinius Major, cum nepotem suum cerneret otiosè diem imminuere deambulando: Poteras, inquit, has horas non perdere. Ah (non sine dolore gemo) ah quoties videre est juvenem aut virum his ipsis vocibus compellandum! poteras has horas, hos dies; poteras imò hebdomades, hos menses non perdere. Breve est vita huius curriculum, inquit Hieronymus, hoc ipsum quod loquor, quod dicto, quod scribo, quod emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit aut deperit. Nihil æquè vitam hominum aut aptius instruit, aut validius confirmat, quam honesta operatio, & solers industria. Ignavia hebescent animi, torpescunt corpora, fiuntque morbis impensius obnoxia: utrumque tuerur diligens exercitatio. Omnis in actu virtus sita est, nec effugit diaboli pedicas, quisquis fugit laborem. Labor est materia virtutis & gloriæ, illum qui rejicit, ejicit istas: non potest parvo res magnæ constare. Ad rem nostram verissimè Laurentius Justinianus: Quemadmodum, inquit, temperato labore carnis incendia cohibetur, sic otio fovetur & crescit. Centies repetendum: Assidue age aliquid, ut te diabolus semper inveniat occupatum. Sequitur: Portarum excubia.

CAPUT IX.

Septimum INCONTINENTIÆ antidotum, sollicita SENSVM exteriorum CVSTODIA.

Oculos pudicè claudendos, suprà demonstravimus. Verum urbs illa hostem non excludet, quæ unam obleraverit portam, apertis ceteris: omnes claudendæ sunt. Pars magna innocentia est, opportunè velasse oculos. Sed plures sunt janua per quas illabatur hostis: nares odorem, sermonem aures, gustatus saporem admittunt, manus actione gaudent. Ad omnes has portas intentissimis excubiis est opus: parum est hinc vigilare janitorem, nisi & pugnare sciat, atque hostiles ingressus vi arcere. De his quinque corporis sensibus non invenit Nicetas Sertonius: Sensus, inquit, nisi probè regantur, ad vitium facies sunt via, peccatiq; janua; per eos enim ad vitia nobis aditus patet, & per eos in animum influit peccatum. Hi ipsi sensus humani sapissimè lenones sunt, qui blandis illecebris mentem in vitium flectunt; nuntii sunt, qui ad voluptatem invitant; raptores sunt, qui animum ad res creatas abiciunt; fenestras sunt, per quas omnium scelerum contagio irrepat; ostia sunt, per quæ animus semet sibi suffuratus, clanculum evolat ad prohibitam pabulationem. Idcirco Gregorius Magnus. Ad custodiendam, inquit, cordis munditiem, exteriorum sensuum mundities servanda est. Mors per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cum concupiscentia per sensus corporis habitaculum mentis invadit. Sic perimus miseri, rimarum saepe ac fenestrarum pleni sumus, & quacunque voluptas veniat & ingressum roget, benevoli eam ac faciles admittimus: non aliter quam Troiani fatalem illum equum, qui tunc demum cepit esse exitium urbis, cum urbe receptus est. Multa recipimus per exteriores sensus, quæ

A primâ fronte amicitiam præ se ferunt, recepta hostilem in nos favitiem exercent, & animum necant. Quis delicatas epulas, generosum vinum, bellaria exquisita non applaudente gustatu recipit & ingreditur blandè, sed in novissimo mordent ut coluber, & sicut regulus venena diffundunt. Quis suavissimam Sirenum symphoniam non avidis haurit auribus? At non semper pudica & casta est musica: aliquos quandoque ad bellum effervit, alios tamen etiam ad libidine incitavit. Quis Sabæos odores & fragrantia cinnama non patulis trahit naribus? Quis tactu mollia non promptis attrahat manibus? saepe tamen hæc talia nescio quam molliorem affricant animo. Quis elegantis formæ decus non benevolentissimis metur oculis? sed heu, quoties decepto lugendum fuit: *Vi vidi, ut perii, ut me malus absulsi error!*

§. I.

Ita frequentissimè Videre nostrum, & Audire nostrum B Odorari, Gustare, Tangere, in apertum non non periculum modò, sed exitium clandestinâ prodicione perducit. Salomon monuit: *Omni custodiâ custodi cor tuum, quia ex ipsa vita procedit.* At cordis nulla erit custodia, nisi quinque illorum ad cor ostiorum custodia fiat claustra. *Ædes.* Cui ergo claves ad quintuplex hoc ostium committendæ? *PARTE.* aut *Necessitati*, aut *Vilitati*, alter utri sanè: nunquam *Voluptati*. Hoc assero: si quid videre velis, si quid audire, si quid aliis sensibus admittere, aut *Necessitas* te cogat, aut *Vilitas* impellat. Si ad solum *Voluptatis* nutum hæc porta pandatur, vel etiam unica illarum, non custodis cor tuum, sed proditor: proditorum tui te castri non gubernatorem fuisse, brevi senties. *Voluptas* enim ubi hæc claves nanciscitur, vel etiam penetralia, turbam intromittit promiscuam, & plures hostium quam amicorum. Inde animus heu quantis ineptiis, phantasiis, stultitiis impletur! omnium rerum imagines, pleraque vana, turpes, obscenæ ad cor convolant. Ita *Voluptas* agit, cum clavium ad illas quinque januas fit domina: omnia sulque deque vertuntur, illudque unum agitur, ut Animus à *Voluptate* delinquit atque persuasus, suis se concupiscentiis vendat, nec abhorreat ab ullâ cogitationum turpitudine. Eò spectant Beati Basilii verba: *Oblectationis appetitus est carne, velut ex fonte manat, & per omnes sensus, tanquam per flumina, diffunditur.* Idem: *Aspectum, inquit, æque ac auditum ex aqua cum profectu inde confecturo.* Sic oportet: quisquis ad aurium voluptatem metitur audienda, innumeris noxis vel solo auditu obstringet animum. Levia forsitan creduntur, arigere aures ad vana, curiosa, ridicula, nova; ad nugæ, fabulas, laudes proprias: & quis hic surdus aut omniculofus est, cum talia in sermonem veniunt: unica illa vox nova, nova, aures nobis longissimas facit. Sed ignoscant mihi tuus genius, qui rerum novarum narratiunculis delectatur, mendacis pascitur, qui nugis & fabulis tam benignas aures porrigit, ventos reti venatur. Hinc quandoque gradus fit, ut aures sponte pateant ad scurrilia etiam colloquia, lascivos sermones, fœdas cantiones, infames detractiones, qualia non raro tam audisse noxium quam dixisse. Nota est Bernardi censura in hos auditores: Porro, inquit, detrahens & detrahentem libenter cogit audire, quid horum damnable sit, non facile dixerim. Nec fallitur Hieronymus, qui: *Si desint, ait, audientes, non inveniuntur detrahentes.* Sapiens erit qui pessimè huic turbe verborum clauferit aures, quibus ceram parum est obdere. Firmiori spissamento opus est, quam utrum in sociis Vlysses ferunt. Aures tuas non ceræ, sed spinea sepe muni, & quandoque tui amantissimis surdum te præsta.

§. II.

Doratus etiam suis eget custodibus. *Ædes.* Quid si me hortorum flores, si templorum odores & thure

Parthorum reges occupati.

Tempus pretiosum non est perdendum.

Senec. ep. 19.

Lib. de ligno vita cap. 5.

Sensus vitiorum janua.

In comment. in orat. 38. Nazianz.

Initio c. 31. Job.